

ПРОФЕСІЙНЕ ЕСЕ ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИКИ

У статті описані особливості використання професійного завдання про написання педагогічного есе в студентів різних курсів навчання з метою моделювання образу вчителя фізики. Аналізується термін есе для виявлення змістових чинників такого навчального засобу в підготовці майбутнього вчителя фізики. Наводяться приклади фрагментів есе студентів-випускників. Оpubліковане есе студентів-практикантів четвертого курсу навчання, які перебувають на активній виробничій практиці в гімназії.

Ключові слова: есе, моделювання образу вчителя фізики, професійна діяльність, мотивування студентів.

Постановка проблеми у загальному вигляді, зв'язок із науковими і практичними завданнями.

"Тому, я вважаю, що професія вчителя – досить важливий крок у житті. Не потрібно боятися того, що буде складно, а потрібно робити так, щоб учні змогли сказати: "Дякую!" (Людмила Оніщук, 5 курс). "Так і я, дивлячись кожного уроку на свою вчительку фізики, мріяла, що колись стану такою ж як вона, буду пояснювати щось цікаве, демонструвати і розв'язувати задачі. І ось, незабаром, моя мрія здійсниться: мрія стати вчителем фізики. І я буду робити навчання фізики цікавим, різноманітним, нестандартним." (Валентина Джосак, 5 курс). "Обрати шлях учителя – наважитися не кожен. Бути вчителем – моя мрія. Ще з дитинства мені подобалося навчати своїх друзів. Мені здавалося, що педагогом може стати лише той, хто обізнаний у всіх сферах життя, відкритий, небайдужий. І треба знати не тільки свій предмет, а й допомагати, скеровувати і виховувати... Я вважаю, що бути вчителем – це покликання. І в мене є один шлях – навіть у малому бачити великий зміст." (Максим Трипалюк, 5 курс). "Професія вчителя, це одна із найголовніших професій у будь-якому суспільстві. Адже ця благородна професія породжує (навчає) майбутнє держави. Саме вчитель прививає дитині бажання дізнаватися щось нове, до цього незнане." (Сергій Бугера, 5 курс).

Це уривки з есе студентів-випускників про майбутню професію вчителя фізики. Проаналізувавши ряд міні-творів п'ятикурсників, спостерігаємо позитивне представлення про професію вчителя фізики. Існують крики матеріальної невмотивованості до цієї професії, і необхідність пов'язувати своє працевлаштування із іншими видами діяльності.

За допомогою письмового висловлювання переконань студентів є можливість проаналізувати, частково відкоригувати, змінити ціннісні пріоритети тих, кого навчаємо, і бути в курсі обізнаності спеціального інтелекту майбутнього вчителя фізики.

Питаннями підготовки майбутніх учителів займалися і займаються ряд учених-дослідників: А.М. Алексюк, Ю.К. Бабанський, М.І. Бурда, С.С. Вітвицька, С.У. Гончаренко, І.А. Зязюн, О. І. Ляшенко, Н.Г. Ничкало, О.М. Пехота, І.П. Підласий, С.В. Сисоєва, Л.О. Хомич, Г.І. Щукіна та ін. Методологічними основами підготовки майбутніх учителів присвячені праці Ш.О. Амонашвілі, В.М. Бондаря, О.Я. Савченко, В.О. Сухомлинського, К.Д. Ушинського та ін. [5].

Про світоглядні і ціннісні здобутки особистості описано безліч наукових творів: І.В. Боев, Дж.Дж. Гібсон, С.В. Золотарьов, В.С. Мерлін, В.Д. Небиліцин, І.П. Павлов, А.А. Палій, В.М. Поліщук, В.М. Русалов, О.В. Савицька, Л.М. Співак, Б.М. Теплов та ін. [5].

Аналіз основних досліджень. Проведемо узагальнення і аналіз основних тлумачень терміну есе у вигляді таблиці (таблиця 1), з метою чіткого розмежування акцентів цього поняття.

Аналізуючи дані таблиці 1, ми з певною мірою ймовірності, можемо визначити термін есе, як прозовий міні-твір, у довільній формі існуюча точка зору автора, переконливий доказ умотивованості суб'єкта. Таким чином, перенесемо ці міркування на професійну спрямованість у підготовці майбутнього вчителя фізики, і будемо стверджувати, що роздуми та написання педагогічного есе у студентів на кожному курсі навчання виробляє звичку до цілеспрямованого набуття предметних і професійних компетенцій. Однією з форм вияву міри цих компетенцій – є роздуми, написання і оприлюднення авторського есе про майбутню професію вчителя фізики.

Цілі статті – теоретично обґрунтувати та практично описати чинники, які забезпечують підготовку майбутніх учителів фізики за умов визначення нових стандартів освіти в одній з форм – написання студентами професійного есе.

Аналіз терміну есе у літературних і інформаційних джерелах

<p>Невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки та враження з конкретного приводу чи питання і не претендує на вичерпне і визначальне трактування теми; це жанр, який лежить на перетині художньої та публіцистичної (часом науково-популяризаторської) творчості. Хоча художні тексти в стилі есе відомі з часів античності, появу цього жанру пов'язують з ім'ям Мішеля Монтеня, який з 1572 року й до кінця життя працював над своїм найбільшим літературним твором, що мав назву "Essai".</p> <p>На думку О. Жолковського, слово есе походить від пізньолатинського <i>exagium</i> – ваги, зважування, який у свою чергу йде до латинського дієслова <i>exigo</i> – оцінювати, вимірювати, обмірковувати [1].</p>
<p>Це письмовий твір, що має вільний характер та містить індивідуальний погляд на тему/проблему із аргументацією власної точки зору. Есе, як правило, має наступну структуру: назва, вступ, що містить загальну тезу, короткий опис змісту, що стосується безпосередньо теми есе. Основна частина есе має містити головні ідеї та підставові факти, а також не менше двох-трьох аргументів на користь висловленої тези. Кожен аргумент має бути підтверджений не менш ніж двома конкретними історичними прикладами чи спиратися на історичні джерела, що дозволяють використати їх як основу для аргументу. Беручи до уваги різні позиції та точки зору, важливим є їх критичний аналіз, а також виявлення власного ставлення до досліджуваної проблеми. У висновках зазвичай подають узагальнення, що дозволяють підтвердити висловлену у вступі тезу, ідеї та факти основної частини [3].</p>
<p>(Фр. "essai" – спроба, проба, нарис). Це жанр твору. Есе має на увазі свободу творчості. Це міркування з приводу колись нами почутого, прочитаного або пережитого. Пишемо його у вільному стилі (краще розмовному) і композиції, на будь-яку тему. Есе може носити історико-біографічний, літературно-критичний, філософський, науково-популярний, белетристичний характер. У змісті есе оцінюються в першу чергу особистість автора – його світогляд, думки й почуття. Есе пропонується як завдання не тільки в школах. У деяких ВНЗ на гуманітарних факультетах за допомогою есе здаються вступні іспити. Крім того, написання есе – вимога багатьох міжнародних освітніх програм. У деяких європейських ВНЗ приймання студентів на перший курс відбувається тільки на підставі конкурсу есе [4].</p>
<p>Короткі наукові, критичні та інші нариси, які відзначаються вишуканістю форми. Іноді термін "есе" вживають з іронічним відтінком [7].</p>
<p>Є дієвий засобом, який розкриє здібності й можливості кожного школяра [2].</p>
<p>Жанр художньо-публіцистичної, науково-популяризаторської творчості, характерний вільним, не обов'язково вичерпним, але виразно індивідуалізованим трактуванням теми. Появу есе в європейських літературах пов'язують з ім'ям М. Монтеня, який у своїх "Дослідах" так визначив їхню специфічність: "Я вільно викладаю думку про всі предмети, навіть ті, що виходять за межі мого розуміння і кругозору. Висловлюю її задля того, щоб дати поняття про мої переконання" [8 , с.162].</p>
<p>Літературна або літературно-наукова форма, що представляє точку зору автора. Есе може порушувати філософську, суспільну або артистичну тематику, бути формою літературної критики, політичного маніфесту або теж стосуватися інших роздумів автора. Дослідники до цього часу мають проблему з визначенням, що таке есе насправді. Навіть вважається, що його визначення не є можливе, тому замість пошуків узагальнень, слід зайнятися дослідженням окремих текстів есе. Творцем есе вважається гуманіст Ренесансу Міхаель де Монтене, який написав твір "Essais" ("Проби" з 1580 р.) [6].</p>

Виклад основного матеріалу. З другого курсу навчання у Кам'янець-Подільському національному університеті вводиться спеціальна дисципліна "Формування компетентісно-світоглядних якостей майбутнього вчителя фізики", яка носить пропедевтичний характер перед введенням курсів методик навчання окремих дисциплін [9]. Анотація дисципліни: у цьому курсі чітко окреслюється престижність педагогічної діяльності, спрямованої на підготовку майбутніх учителів фізико-технологічного профілю. Основний лейтмотив у підготовці майбутніх учителів – оволодіння такою методологією впливу на процедуру навчання, що гарантовано забезпечує можливість опанування науковими та прикладними основами фізики на дієвому (а не формальному) рівні. Ця концепція є провідною в діяльності колективу кафедри методики викладання фізики та дисциплін технологічної освітньої галузі Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, вона стала домінуючою в ході виконання науково-дослідних проектів за лінією функціонування наукової школи "Теоретико-технологічні аспекти об'єктивізації контролю навчальної діяльності" та наукової лабораторії "Управління навчально-пізнавальною діяльністю", а також унаслідок здійснення наукових досліджень у рамках виконання держбюджетної теми "Інноваційні технології формування фахівця в умовах особистісно орієнтованого навчання та ступеневої освіти".

З точки зору підвищення вмотивованості до опанування професійної діяльності вчителя фізики, ми пропонуємо студентам, починаючи із другого курсу, і щорічно, писати міні-твори (есе) про майбутню професію. Аналізуючи авторські твори студентів, ми керуємо пізнавальною активністю й контролюємо процес засвоєння різних видів знань: умінь, навичок, переконань тощо. Наприклад, опублікуємо професійне есе студентів-практикантів четвертого курсу за напрямом підготовки 6. 040203 Фізика*, які проходять активну виробничу (педагогічну) практику в Кам'янець-Подільській гімназії у дев'ятих класах, викладають

там фізику та виявляють себе у ролі класного керівника. Це – Андрій Алексєєв, Діана Фріюк, Павло Батожинський.

"З часом усе змінюється, з'являються нові напрямки діяльності, змінюються цінності людей і стиль життя. Кожен прагне до чогось нового. Не змінним залишається одне – ми протягом усього свого життя вчимося. Ми вчимося ходити, розмовляти, читати, писати і, навіть, учитись і вчити. Бути істинним учителем це не просто професія, а покликання, стиль життя. Саме ця професія є вічною. Мінються підходи до навчання, з'являються нові методики й технології, наука не стоїть на місці, кожного дня ми дізнаємось щось нове і передаємо свої знання іншим. Ніхто не говорить, що бути вчителем легко, це велика відповідальність перед суспільством. На жаль, сьогодні діти абсолютно не мотивовані до одержання освіти. Багато хто вважає, що вчитись, давним-давно, нікому не потрібно, оскільки кар'єру можна отримати і без освіти. Звісно ж, це припущення є найбільшою помилкою, і задача вчителя не тільки навчити дітей, але і зробити так, щоб їм подобалося вчитись. Знання є необхідною умовою існування. У народі кажуть, що "знання дають крила". Педагог завжди орієнтує учнів на навчання та успіх, стає для них прикладом, мотивує їх і, якщо ми вибрали цю професію, то повинні все життя показувати тільки найкращий приклад для наслідування. Як сказав Л. М. Толстой: "Якщо вчитель має тільки любов до справи, він буде добрим учителем, якщо вчитель відчуває тільки любов до учня, як батько, мати, він буде кращим за того вчителя, який прочитав усі книжки, але не відчуває любові ні до справи, ні до учня, якщо учитель поєднує у собі любов до справи і до учнів, він – досконалий учитель". Наша мета – стати досконалими вчителями і навчити дітей не тільки науці, але й цінностям життя!"

Висновок. Отже, вироблення навичок написання професійного есе майбутніми вчителями фізики створює передумови для формування світоглядно-компетентісних переконань і звичок щодо опанування майстерності в педагогічній діяльності. Цей процес мотивує студентів на розвиток творчого мислення вчителя фізики.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Майбутній вчитель фізики як ідеолог фізичної картини світу.

Використані джерела.

1. Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/>.
2. Глазова О. П. Есе як вид роботи з розвитку писемного мовлення школярів [Електронний ресурс] / О.П. Глазова // Методичні діалоги. – 2010. – №5. – Режим доступу: www.ippo.org.ua/files.
3. Сайт письменників України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.novadoba.org.ua>.
4. Сайт походження слів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prostoweb.kiev.ua/>.
5. Семерня О.М. Основи методології дієвого навчання майбутніх учителів фізики : монографія / О.М. Семерня. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2012. – 376 с.
6. Словник іноземних слів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elekcii.org/slovník/>.
7. Словopedia : словник іншомовних слів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://slovpedia.org.ua>.
8. Українська Літературна Енциклопедія: В 5 т. / Редкол.: І.О. Дзєверін (відп. ред.) та ін. – К.: "Українська Радянська Енциклопедія" ім. М. П. Бажана, 1990. – Т. 2: Д-К. – 162 с.
9. Формування компетентісно-світоглядних якостей майбутнього вчителя фізики : навчальна програма. / П.С. Атаманчук, О.М. Семерня, С.І. Дмитрук. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2011.

Semernia O.M.

PROFESSIONAL ESSAY AS A MEANS OF PREPARING FUTURE TEACHERS PHYSICS

In this article are describing about pedagogical essay. The main idea of this paper is a professional and an educational standby of future of the teacher physics.

Key word: *pedagogical essay, future of the teacher physics, professional and educational standby, modulation of the teacher physics' faces.*

Стаття рекомендована кафедрою методики викладання фізики і дисциплін і технологічної освітньої галузі Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Стаття надійшла до редакції 04.03.2013